

Spomenik J. Dobrovskemu, „očaku slovanškega jezikoslovja“ (glej obširni življenjepis v „Dom in Svetu“ l. 1895.), so odkrili dne 29. junija v Pragi. Izvršil ga je kipar V. Žďarský po načrtu prof. Seidana. Slavnostni govor je govoril češki učenjak Fr. Pastrnek. Objavljen je v „Filologických listých“, kjer so citirani tudi vsi viri za življenjepis Dobrovskega.

Povest sv. Vavilava. O sv. Vavilavu nam pripovedujejo razni zgodovinski viri (glej „Dom in Svet“ t. l. str. 375.). Njegova povest je pa ohranjena v dveh važnih recenzijah: Ena je cirilska in druga hrvaško-glagojska. Jagić je zdaj izdal celoten kritičen tekst z naslovom: I. V. Jagić, „Legenda o sv. Vavilavu“. Varšava. (Odtisk iz „Rusk. filološkičnega Vestnika“).

Zgodovina sv. Cirila in Metoda. Profesor češke univerze Fr. Pastrnek je izdal obširno delo „Dějiny slovanských apostoľů Cyrilla a Methoda s rozbořem a otiskem hlavných pramenů“. Poleg natančnega zgodovinskega popisa so tu odtisnjeni tudi vsi viri v izvirniku s kritično razpravo.

Češki arhitekti in inženirji izdajajo v Pragi svoj ilustrirani tednik: „Zprávy spolku architektů a inženýřů v kralovství Českém“. V številki od dne 2. julija t. l. smo našli tudi začetek serije zanimivih praških portalov iz baročne dobe. Med temi je portal k Clam-Gallasovi palači, kateri je v vsem načrtu popolnoma podoben portalu ljubljanskega semenišča. Orjaka, ki držita težo, vrhni okraski — vse je v bistvu isto, le v posameznostih kaže akcidentalne razlike. Orjaka je postavil Matija Braun okoli l. 1712.

Češki modroslovec Josef Durdík.

Profesor Josef Durdík je umrl zadnjega dne junija v Pragi. V dobi zbujačo se češke narodne energije je bil Durdík eden prvih in najvplivnejših narodnih delavcev. Bil je jako izobražen, plodovit pisatelj, in Čehi ga hvalijo, da jim je ustvaril njih „modroslovni slog“. Ko je „Narodní divadlo“ začelo gojiti češko dramatično umetnost, so ga privabili k gledališču kot estetika in kritika, in dolgo časa je bil podpredsednik gledališkega društva. Kot profesor je pa agitiral za ustanovitev češkega vseučilišča. V „Politici“ je priobčeval v ta namen duhovite članke, ki so zbujali splošno pozornost. Takrat je bil ljubljeneč dijakov in občinstva.

Njegove strokovne znanosti so bile matematika, prirodoslovje in modroslovje. Smer njegovega mišljenja je izražena v spisu „Leibnitz und Newton“, s katerim se je habilitiral kot profesor na akademski gimnaziji v Pragi l. 1869. Leibnitz je mogočno vplival na njegovo mišljenje. Durdík si je po njegovem zgledu sestavil nekaj „pluralističen“ ali „atomističen“ zistem, po katerem je prišel do čudnih zaključkov. Njemu ni nerazumljiva neskončnost, ampak končnost, omejenost, kajti atom je po Durdikovem mnenju

neskončen ne le po času, ampak tudi po prostoru. Neskončen po prostoru mu je zato, ker sta lega in gibanje enega atoma odvisna od lege in gibanja vseh drugih atomov in je tako dana medsebojna odvisnost vseh biti. V notranjosti atomov odseva neskončnost. Ta nauk odgovarja v bistvu Leibnitzovemu nauku o „monadah“. Saj tudi Leibnitz trdi o „monadah“, da so „živo zrcalo vesoljnosti“. Nauk o medsebojni odvisnosti monad je posnel Durdík iz Leibnitzove „prestabilirane harmonije“. Čudno, da je realistični Čeh zašel v ta nauk, ki ga imenuje zgodovina modroslovja „fizikalni idealizem“. Sicer je pa tudi Durdík čutil nezadostnost tega zistema in je bil v metafizičnih vprašanjih toleranten do skepticizma.

Najznamenitejše njegovo delo je „Aesthetika“ (1875). V estetiki zagovarja „formizem“, kateri mu je teoretično preiskovanje pogojev, ki zbujačo čustvo lepote. V tem smislu je spisana njegova „Poetika jakožto aesthetika umění básnického“ (1881). V dveh delih je izdal zgodovino novodobnega modroslovja „Dějiny novodobé filosofie“ (1870, 1887). V rokopisu so našli po njegovi smrti konec drugega dela „Poetike“ in zgodovine grškega modroslovja („Dějepisný nástin filosofie řecké“).

Durdík je postal l. 1874. izredni, l. 1880. pa redni profesor modroslovja na praškem vseučilišču. Njegovi metafizični nazori niso imeli mnogo vpliva v času, ko je vladal materializem, in sedaj, ko se mladina nagiba k Masarykovemu „realizmu“. Pač pa so novodobnim duhovom ugajali njegovi estetični nazori, ker „formizem“ pozna samo obliko in abstrahira pri pojmu lepote od moralne in umstvene vsebine.

Dr. E. L.

Karlštejnska Madona. Ko je lani obiskal cesar starodavni grad Karlštejn na Češkem, je ukazal, da se temu častljivemu spomeniku češke slave vrne umetnina, katere je pogrešal že 122 let. Cesar Karol IV. je namreč spoznal na Italijanskem v samostanu S. Nicolo di Treviso slikarja Tomaža iz Mutine, ki je slovel posebno po krasnih miniaturah. Za svoj grad Karlštejn je dal od njega naslikati Madono sv. Vavilavom in Palmacijem v slogu tedanje dobe. Podobe so slikane na bukovem lesu, okraski pa z zlatom na lipovem lesu. L. 1780. so vzeli te podobe na Dunaj ter jih združili v triptih. Tomaž Mutinski je slikal največ okoli l. 1350.

Starorusko slovstvo od XI. do XV. stoletja obdeluje zdaj ruski učenjak A. Arhangelskij v „Učenyh Zapiskih“, kjer je izdal sušca meseca začetek teh studij z naslovom „K lekcijam po istorii russkoj literatury“. Večinoma obravnava prevode sv. pisma in cerkvenih očetov.

Uralska razstava A. K. Denisova-Uralskega. Jako zanimiva je sedaj razstava Denisova v Peterburgu. Denisov je preživel v Uralu celo življenje in